

قابوسنامه دن حکایتگر

حاضیر لایان: سلطانن

قابوسنامه: گنجینه‌ای از خرد و اندرز

قابوسنامه، اثر گران‌سنگ امیر عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر بن قابوس وشمگیر زیاری، یکی از برجسته‌ترین و مشهورترین اندرزنامه‌ها در ادبیات فارسی است. این کتاب در اواخر قرن پنجم هجری قمری (حدود سال ۴۷۵ هجری قمری، مصادف با ۱۰۸۳-۱۰۸۲ میلادی) برای فرزندش، گیلانشاه، به نگارش درآمده است تا تجربیات و پندهای خود را در زمینه‌های مختلف زندگی به او منتقل کند.

محتوا و ساختار:

کتاب شامل ۴۴ باب (فصل) است و طیف وسیعی از موضوعات را در بر می‌گیرد. کیکاووس با زبانی ساده، روان و آمیخته با حکایات و تجربیات شخصی، پندهای خود را در زمینه‌هایی چون:

- اصول اخلاقی و تربیت نفس
- آداب معاشرت و دوستیابی
- تربیت فرزند
- آداب ملک‌داری و کشورداری
- انتخاب شغل و پیشه (از جمله بازرگانی، دبیری، طبابت، شاعری و موسیقی)
- جوانمردی و پهلوانی
- نکاتی درباره بازی شطرنج و نرد
- و بسیاری موارد دیگر به فرزندش و در واقع به تمام خوانندگان ارائه می‌دهد.

اهمیت و ویژگی‌ها:

۱. **زبانی ساده و کاربردی:** برخلاف بسیاری از متون آن دوره که گاه پیچیده و متکلف هستند، نثر قابوسنامه ساده، روشن و به دور از تکلف است که فهم آن را برای همگان آسان می‌کند.
۲. **جامعیت:** گستردگی موضوعات مطرح شده در کتاب، آن را به یک دایرةالمعارف کوچک از آداب و رسوم و دانش عملی آن زمان تبدیل کرده است.
۳. **منبع تاریخی و فرهنگی:** قابوسنامه نه تنها یک اندرزنامه، بلکه آینه‌ای از اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی ایران در قرن پنجم هجری است.
۴. **تاثیرگذاری:** این کتاب بر بسیاری از آثار ادبی پس از خود، به‌ویژه در ژانر اندرزنامه، تاثیرگذار بوده است.
۵. **ماندگاری:** پندها و نصایح کیکاووس، با وجود گذشت قرن‌ها، همچنان تازگی و اهمیت خود را حفظ کرده و بسیاری از آنها امروزه نیز کاربردی و قابل تامل هستند.

"قابوسنامە" - عصرلىرى آشان مۇدريكلىك خزىنەسى

"قابوسنامە" ۱۱-جى عصر فارس-تاجىك ادبىياتىنىڭ گۇرۇملىق نامىندەسى، زىيارىلر سىلالەسىنىڭ سونونجو ھىكمەدارى امىر ەنصرالمەالى كىكاوس ابن اسكندر ابن قابوس ابن وشمگىر طرفىندىن قىلمە ئالىمىش، دىنيا ادبىياتىنىڭ نادر اىنجىلىرىندىن سايىلان نصىحت نامە ژانىرىدا يازىلمىش اثرىدىر. ۴۷۵-جى ەق اىلىندە اوغلو گىلانشاھا ھايات تىربەسىنى، ادارەچىلىك سىرلىرىنى، اخلاقى-معنوى دىگرلىرى چاتدىرماق مقصدىلە يازىلمىش بو كىتاب، تىكجە بىر شاھزادە اوچون دىئىل، بوتون دورانلارنىڭ اىنسانلارى اوچون دىگرلىرى مصلحتلر توپلوسودور.

مۇلف و تارىخى زىمىن

اثرىڭ مۇلفى كىكاوس ابن اسكندر (تقرىباً ۱۰۲۱-۱۰۹۸) خىزر دىنىزىنىڭ جىنوب ساحللىرىندە يىرلشەن طبرىستان و گورگان وىلايىتلىرىنى ادارە ائدىن زىيارىلر سىلالەسىنىڭ نامىندەسى اىدى. او، تىكجە ھىكمەدار دىئىل، ھەم دە دۇورونون يۇكسك تحصىللى، ائنىسىكلوپىدىك بىلىگە مالىك، مۇدرىك بىر شىخسىتى اولموشدور. كىكاوس اوزون غۇمر سۇرمۇش، موختلىف تارىخى ھاىئەتلەرنى، ساراي چىكىشمەلىرىنىڭ، محاربەلەرنىڭ شاھىدى اولمۇش، سلجۇق اىمپىرىياسىنىڭ يۇكسلىشى دوروندىە ياشامىشدىر. اونون توپلادىغى زىنگىن ھايات تىربەسى و مشاھىدەلىرى "قابوسنامە"نىڭ مضمونىنا ھوپموشدور.

۱۱-جى عصر ياخىن و اورتا شىرق اوچون مرگب، عىنى زاماندا علمى-مدنى اىنتىباھ دورو اىدى. بۇيوك سلجۇق اىمپىرىياسىنىڭ چىچىكلنمەسى، نظامىلر مدرسىلەرنىڭ فىالىتى، ابن سىنا، بىرونى، عمر خىيام كىمى داھىلەرنىڭ يىتتىشمەسى بو دۇورون خاراكىترىك جەھتلىرىندىر. بىللە

بیر موحیطده کیکاوس دا اؤز دؤورونون علمی و ادبی نایلیتلریندن بهره‌لنهرک "قابوسنامه" کیمی اؤلمز بیر اثر یاراتماغا موفق اولموشدور.

اثرین مضمونو و قورولوشو

"قابوسنامه" ۴۴ فصلدن عبارتدیر و هر بیر فصل حیاتین موختلیف ساحه‌لرینه حصر اولونموشدور. مؤلف اوغلو گیلانشاها مراجعتله باشلایاراق اونا تانیرینی تانیماقدان، والدینه حورمتدن توتموش، علم اؤیرنمگین فایدالاری، دوست سئچیمی، قوناقپورولیک، دانیشماق ادبی، ائولنمک، اولاد تربیه‌سی، قوللوقچولارلا رفتار، تجارت، کند تصروفاتی، حکیم‌لیک، منجم‌لیک، شاعر‌لیک، موسیقی‌چی‌لیک کیمی پئشهلرین سرلری، محاربه آپارماق قایدالاری، پادشاه‌لیق ائتمگین شرطلری، حتی جاوانلیغین و قوجالیغین خصوصیتلری، شاه‌مات و نرد اوینامالارین اینجه‌لیکلرینه قدر گئنیش بیر موضوع ایسپئکتیرینی احاطه ائدیر.

اثرین دیلی ساده، آنلاشیقلی و آخجیدیر. کیکاوس اؤز فکرلرینی بعضاً قیسا حکایه‌لر، آتالار سؤزلری و ضرب‌المثل‌لرله، حتی اؤز شخصی حیاتیندان مثاللارلا زنگینلشدیره‌رک داها تأثیرلی و یادداقالان ائتمگه چالیشمیشدیر. بو، "قابوسنامه"نی قورو نصیحتلر توپلوسوندان چیخاراراق، اوخونقلی و ماراقلی بیر ادبی اثره چئویریر.

اثرده‌کی بعضی مهم موضوعلار

- علم و تحصیل: کیکاوس علمین و بیلگی‌نین اینسان حیاتینداکی رولونو یوکسک قیمت‌لندیریر، اوغلونو دایم علم اؤیره‌نمه‌یه، مۆدریک اینسانلارلا انسیتده اولماغا چاغیریر.

- اخلاق و معنویات: دۆزگۆنلۆك، عدالت، سخاوت، تواضعكارلىق، وفا كىمى كىفیتلر تبلیغ اولونور. يالانچىلىق، پاخیللىق، خسیسلىك كىمى منفى خصوصیتلر پیسله نیلیر.
- ادارمچىلىك: حکمدارین خالقا قارشى عدالتلى اولماسى، دؤولت ایشلرینده ساییقلىغى، مصلحتله قولاق آسماسى واجیب شرط كىمى گۆستریلیر.
- سوسیال مناسبتلر: اینسانلارلا رفتار قایدالارى، دوست سئچیمی، قونشولوق مناسبتلری، عائله داخلی مسئلهلر اطرافلى شکیلده ایشیقلاندیریلیر.
- پئشه سئچیمی و صنعتكارلىق: موختلیف پئشهلرین مثبت و منفى طرفلری، هر بیر صنعتین اؤزونه مخصوص اینجهلىكلری بارهده دگرلى مصلحتلر وئریلیر.
- معتدلىك: كىكوس حیاتین هر ساحهسینده افراطدان قاجماغى، اورتا یولو توتماغى توصیه اندیر.

"قابوسنامه"نین ادبى و مدنى اهمیتی

"قابوسنامه" تکجه فارس ادبیاتینین دئیل، عمومیلىکده شرق و دنیا ادبیاتینین شاه اثرلریندن بیرى حساب اولونور. اونون اهمیتی بیر نئچه آسپئکنده اؤزونو گۆستریر:

۱. نصیحتنامه ژانرینین زیروهسى: اثر اؤزوندن سونراكى دورلرده یازیلان بیر چوخ نصیحتنامهلر اوچون اؤرنک اولموش، بو ژانرین اینکیشافینا گوجلۇ تأثیر گۆسترمیشدیر.
۲. تاریخی و انتنوقرافیک منبع: "قابوسنامه" ۱۱-جى عصر ایران و اطراف رئگیونلارین سوسیال-اقتصادى حیاتی، مدنیته، عادت-عننهلری، اخلاقى نورماللاری، پئشهلری، دنیاگۆروشو حاقیندا قیمتلى معلوماتلار وئریر.

۳. اونیوئرسال دگرلر: اثرده تبلیغ اولونان اخلاقی-معنوی دگرلر (دورۆستلوک، عدالت، علمه حؤرمت، زحمتکئشلیک، تولئرانقلیق و س.) زامان و مکان سرحدلرینی آشراق بو گون ده اؤز آکتواللیغینی قوروویوب ساخلايیر.

۴. دیل و اوسلوب گؤزللیگی: اثرین ساده، آخجی و بدیعی دیلی اونو ادبیاتدشناسلیق باخیمیندان دا دگرلی ائدیر.

اثر موختلیف دؤورلرده عرب، تۆرک (او جملهدن آذربایجان تۆرکجهسی)، آلمان، اینگیلیس، فرانسیز، روس و دیگر دیللره ترجمه ائدیلیمیشدیر.

آذربایجان دیلینه "قابوسنامه" ایلک دفعه ۱۵-جی عصرده آغ قویونلو حکمداری "اوزون حسن"ین گؤستریشی ایله ترجمه اولونسا دا، همین ترجمه گؤنۆمۆزه گلیب چاتمیشدیر. اثرین معاصر آذربایجان دیلینه ان مشهور و تام ترجمهسی گۆرکملی شرقشناس عالیم، پروفیسور رحیم سلطانوا مخصوصدور. بوگۆن مؤلفه بۆیوک فخردیر کی بو دگرلی کتابین حئکایتلرینی، اؤز الفبامیزلا آذربایجان تۆرکۆسونه چئویریب اوخوجولارا تقدیم ائدیر.

"قابوسنامه"ده کی مۆدریک فکرلر، حیاتی مصلحتلر آذربایجان فولکلوروندا، کلاسیک ادبیاتیندا دا اؤز عکسینی تاپمیش، خالقیمیزین معنوی تربیهسینده مهم رول اوینامیشدیر. بو اثر آذربایجان گنجلیگی نین تعلیم-تربیهسینده، اونلارین دنیاگؤروشونون فورمالاشماسیندا بو گون ده عوضسیز بیر منبع اولاراق قالماقدادیر.

یوخسول و زنگین آدامین حجی

بیر دفعه بخارا امیری حجّه گنتمک قرارینا گلیر. او، چوخ وارلی ایدی، کارواندا اوندان دولتلی سی یوخ ایدی. یوزدن یوخاری یوکلو دوهسی اولان بو امیر بزکلی کجاوه ده اوتوروب صحرادا بیرغالانا- بیرغالانا، خمارلانا-خمارلانا یول گئیدیدی. اونا نه لازم ایدیه، هر شئی وار ایدی. اونولا بیرلیکده، زنگینلرله برابر، یوخسوللار دستهسی ده حجّه گئیدیدی. اونلار عرفاتا چاتدیقا آياق یالین، باشی آچیق، آج-سوسوز، آياقلاری قابر چالمیش بیر درویش، امیری طمطراق ایچینده گوردوکه اوزونو اونا چئویریب دئییر: "قیامت گونو سنینله منیم مکافاتیم عینی اولاجاق، اما سن گور نه ناز-نعمت ایچریسینده گئدیرسن، من ایسه عذاب و اذیت ایچریسینده؟!"

بخارا امیری دئییر: "الله ائله مهسین کی، منیمله سنین مکافاتیمیز عینی اولسون، اگر من بیلسئیدیم، سنینله منیم مکافاتیمیز عینی اولاجاق، هئچ صحرا یا قدم باسماز دیم." درویش سوروشور: "نه اوچون؟"

امیر دئییر: "اونا گوره کی، من الله بویروغو ایله گلیمیشم، سن ایسه اونون امرینه موخالیف حرکت ائدیب سن، منی چاغیریبلار، من قوناغام، سن ایسه طفیلی. چاغیریلمیش قوناق ایله چاغیریلمامیشین حرمتی عینی اول بیلرمی؟ حقتعالی وارلیلاری چاغیرمیش، یوخسوللارا ایسه بئله دئمیشدیر: ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة، "اوزونوزو اوز الینیزله تهلهکیه سالمایین!" سن اللهین امری اولمادان، یوخسول، آج-یالاواج حالدا چول-بیابانا چیخاراق اوزونو تهلهکه قوجاغینا آتیبسان، اللهین بویروغونا عمل ائتمه میسن. نه یه اساساً سن امره باخانلارلا برابرلیک ائده

بيلرسن؟ كيمين امكانى اولوب حجه گنديرسه، او، اللهين تاپشيريغيني يئرینه يئتميش اولور
و اونون نذرى قبول، دعاسى مستجاب اولور ."

چورگى ات دريايا، باليق بيلمه سه ده خالق (خالق) بيلر

متوگلين فتح آدلى چوخ گوزل جمالى، ساوادلى، تربيهلى بير قولو وار ايميش. متوگل اونو
اوغوللغا گؤتورموش و دوغما اوشاقلاريندان داها چوخ سئورميش .

بو فتح اوزمگى اويرنمك آرزوسونا دؤشور. اوزگؤچولر چاغيريلير. دجلهده اونا اوزمى
اويرتميه باشلاييرلار. فتح اوزمگى هله ياخشى اويرنه بيلمه ميشدى، لاکين بؤتون اوشاقلار
كىمى اوزونو ائله گؤستيردى كى، گويا اوزه بيلير. بير گون او، معلمندن گيزلين دجلهيه
آتيلير، سو برک آخديغيندان فتحى گيجلتميه باشلايير. فتح سويا اوستون گله بيلمه يه جگينى
آنلايدىدا اوزونو سويون اختيارينا وئيرير و جماعتين گوزوندن ايتير. بئلهجه، سو بير مدت اونو
آپارير. دجلهنين كناريندا اويوقلار وار ايدى، فتح بو اويوقلاردان بيرينين يانيندان كنچركهن ال
آتيب اوزونو اونون ايچينه سالير. اورادا اوتوروب اوز-اوزونه دئيير: "گورک الله سونراسينى
نئيلهيهجک، هله كى اوزومو بو دهشتلى سويون اليندن قورتارميشام". يئددى گون او، بو
اويوقدا قالير. ائله بيرينجى گون متوگله خبر وئرهنده كى، فتح سويا آتيليب بوغولموشدور، او،
تاختدان دؤشوب يئره اوتورور و اوزگؤچولرى چاغيراراق دئيير: "کيم فتحى اولو يا ديرى
گتيرسه، اونا مين دينار وئره جگم". سونرا دا آند ايچير كى، اونو تاپيب گتيرمه بينجه يئميه
ال وورماياچاق .

ۈزگۈچۈر دجلەيە گنڭىب سويە باش وورورلار، اميد گلن هر يئرى آختاريرلار. نهايت، يئددىنجى گۈن ۈزگۈچۈرلەردن بىرى ھەن اويوغا راست گلير. فتحى گۈروب چوخ سئوينير و دئيير: "بورادا اول، گنڭىم قايىق گتيريم."

اورادان قايىدىب متوگلين يانينا گلير و دئيير: "يا خليفه فتحى دىرى گتيرسم، منە نە وئرسن؟" دئيير: "بئش مين دىنار نقد وئرم."

ۈزگۈچۈ دئيير: "فتحى دىرى تاپميشام."

قايىق گتيرىب فتحى آپاريرلار .

متوگل امر اندير كى، ۈزگۈچۈيە وئردىگى وعدى يئرئنه يئتيرسينلر. سونرا وزيرى چاغيرىب دئيير: "گنت خزىنەمە، اورادا نە وارسا، يارىسىنى پايدا يوخسوللارا". سونرا دئيير: "يئمك گتيرين، آخى او، يئددى گوندور آجدير". فتح دئيير: "اما من توخام". متوگل دئدى: "دجلەنين سويوندان مى توخسان؟" فتح دئيير: "يوخ، من بو يئددى گۈنو ھىچ واخت آج اولماميشام، چونكى هر گۈن چاى آشاغى ۈزرىندە ايگيرمى چۈرك اولان بير تاباق ۈزۈردۈ، من دە اوندان ايكى-ۈچ دنەسىنى الدە اندير، قارنىمى دويدورودوم. هر چۈرگين ۈستۈنە يازيلمىشدى: "محمد ابن الحسين الاسكاف".

متوگل امر اندير شەردە جار چكسينلر و دئسينلر كى، دجلەيە چۈرك آتان كيمديرسە، قورخماسين، گلسين، اميرالمومنين اونا احسان اندجك. صاباحيسى گۈن بير كيشى گليب دئيير: "منم او ادام". متوگل دئيير: "ثبوت!". كيشى دئيير: "ثبوتوم اودور كى، هر چۈرگين ۈزرىندە

منيم آديم يازيلمىشدير: "محمد ابن الحسين الاسكاف".

متوگل دئییر: "دوغرودور، ایندی دی گوروم، نه واختدان سن دجلهیه چورک آتیرسان؟" محمد

ابن الحسین دئییر: "بیر ایلدیر ."

متوگل سوروشور: "نه اوچون بئله اندیرسن؟" کیشی دئییر: "اښیتمیشدیم کی، دئییرلر:

یاخشیلیق ائله، آت سویا، بیر گون گلر، خیرینی گوررسن. منیم الیمدن باشقا یاشیلیق گلمیردی،

ائله بونو باجاریردیم کی، اونو دا ائتدیم و اوز-اوزومه دئدیم: "گورک خیری نه اولاجاق ."

متوگل دئییر: "اښیتدیگینی ائتدین، گوردویون ایشدن ده خیر گوتوردون". سونرا متوگل کیشیه

بغداددا بیر مالکانه و بئش کند باغیشلاپیر. کیشی همین مالکانهیه کؤچوب، وارلی-سانلی اولدو.

اونون اوولادلاریندان هله ایندی ده بغداددا یاشایانی وار .

افلاطونون آغلادیغی گون

دئییرلر کی، بیر گون افلاطون شهرین آدلی-سانلی آداملاری ایله بیر یئرده اوتوروب صحبت

اښیردی. بیرسی اونون گوروشونه گلیب سلام وئردی، یانیندا اوتوروب اوردان-بوردان

دانیشدیقدان سونرا دئدی: ای فیلسوف، بو گون فلانکسی گوردوم، سنین بارهنده دانیشیر و

تعریفلهیه رک دئییردی: افلاطون چوخ بویوک فیلسوفدور، ایندییه کیمی اونون کیمیسی

اولماییب و اولمایاجاقدیر. ایسته دیم اونون تعریفینی سنه چاتدیرام ."

فیلسوف افلاطون بو سوزو اښیتجک باشینی آشاغی سالیب آغلادی، برک قانی قارالدی، حالی

پوزولدو .

او کیشی دئدی: "ای فیلسوف، من سنه نه دئدیم کی، حالین بئله پوزولدو؟"

فیلسوف افلاطون دئدی: "ای خواجه، شخصاً سن منه ائله بیر آغیر سۆز دئمه دین، لاکین بوندان داها آغیر مصیبت اولارمی کی، نادانین بیرى منى تعریفله سین، منیم گۆردۆیۆم ایش اونا خوش گل سین؟ بیل سه یدیم نه نادانلیق ائتمیشم کی، اونون طبیعتینه یاخین اولموشام، توبه ائدیپ او ایشدن ال چکردیم. حالیمین پوزولماسی اوندادیر کی، من هله ده نادانام، چونکی نادانلارین تعریفله دیکلری آداملار یالنیز نادانلار اولار."

زکریای رازی و مجنون

دئییرلر کی، محمد زکریای رازی بیر دسته شاگردی ایله گزرکن بیر دلی یه راست گلیر. دلی زکریادان باشقا هئچ کسه باخمیر، اونو دقتله نظرден کنچیردیکدن سونرا اوزونه گۆلور. محمد زکریا گئری دؤنوب ائوینه گلیر، امر ائدیر کی، افتمون^۱ دمله سینلر و اونو ایچیر. شاگردلری سوروشورلار: "آی معلم، بو اوتون دمینی نه اؤچۆن ایندی ایچدینیز؟" دئییر: "او دلی نین گۆلدۆیۆ اؤچۆن. اگر او منده اؤز حالینا اوخشار بیر شئی گۆرمه سیدی، اوزومه گۆلمزدی، دئییلر: "هر قوش اؤز تایی ایله اؤچار!"

۱-بیر نوع درمان بیتگیسی دیر کی روحی خسته لیکلرده استفاده ائدیلیر.

گرگان بولاغی

بیل کی، من امیر ابوالسوار^۱ دورونده حَجْدَن قاييتديغيم ایل گنجیه جيهاد داعواسينا گنتمیشدیم. من هیندیستان جیهادیندا چوخ ایشتیراک ائتمیشدیم، ایندی ده روم جیهادیندا ایشتیراک ائتمک ایسته بیردیم. امیر ابوالسوار بؤیوک شاه ایدی، دئیگینی ائله ین، مۆدریک، لیاقتلی، عدالتلی، شجاعتلی، فصاحتلی، دینی سئوہ، اوزاق گۆرہن ایدی، مقبول، بگنیلیمیش شاهلارین اولدوغو کیمی. چوخ جدی آدم ایدی، ظرافاتی خوشلامازدی .

منی گۆرہنده چوخ حرمت ائتدی، منیمله صحبتہ باشلایب چۆر به چۆر شئیلر دانیشدی، من ده اونا قولاق آسیردیم، لازم اولان جاوابلار وئریردیم .

جاوابلاریم اونون چوخ خوشونا گلدی، منہ چوخلو کرامتلر گۆستردی و گئری قايیتماغا قويمادی. منہ او قدر لطفکارلیق ائتدی کی، آخیردا من ده اۆره کدن میلیمی اونا سالدیم، بیر نچہ ایل گنجہده قالدیم. من همیشه اونون قوناقلیقلا ریندا اولوردوم، یئمک-ایچمک مجلسینده ایشتیراک ائدیردیم. او مندن مختلف شئیلر سوروشور، کئچمیش شاهلارین تاریخی ایله ماراقلانیر، دنیانین وضعیتینی حقیقده سؤالار وئریردی. بیر گۆن بیزیم ویلایت حقیقده سۆز دۆشدۆ، هر یئرین عجایب-غرایب عادتلریندن سوروشماغا باشلادی.

من دئدیم: "گرگان"^۲ یاخینلیغیندا، داغین اتگینده بیر کند، بو کئندن اوزاقدا ایسه بیر بولاق واردیر. کئندین آروادلاری سو گتیرمک اۆچۆن بیر یئره توپلانیر، سونرا همین بولاغا گئدەرک سرنیجلی رینی سو ایله دولدورور، باشلارینا قویوب قاییدیرلار. قادینلاردان بیر ی قاقاقدا سرنیج سیز گئدیر، یولا دقتله باخیر. او یئرلرده تصادف ائدیلهن یاشیل بیر قورد وار، اونا راست گلنده گۆتوروب کنارا آتیر کی، سو آپاران قادینلار اونو تاپدالاماسینلار. کیم همین

قوردو تاپدالايبب اۆلدورسه، باشيندا اولان سرنيج سويو درحال ايلنير، اونا گۆره سويو يئره بوشالديب گئري دؤنمك، سرنيجي پاك ائيلهيبب يئنيدن سو ايله دولدورماق لازم گلير ."

من بو سوزو دئديكده امير ابوالسوار اوز-گوزونو تورشوتدو، باشيني بيرغالادي، بير نچه گون منيمله اولكي كيمي مهربان اولمادي. بير دفعه پيروزان ديلمى منه دئدى: "امير سندن گيلئيلنيب دئيير كي، فلانكس جدى آداما اوخشاير، آنجاق بيلميرم نه اوچون منه اوشاق-اوشاق سوزلر دانيشير، اونون كيمي بير آدام منيم كيمي بيريسينه نه اوچون يالان دئيير؟ "

من او ساعات گنجهدن گرگانا بير قاصد گؤندرديم و امر ائتديم كي، بئله بير كندين همان يئرده اولدوغو و همان قوردون احوالاتى نين دؤزلؤيؤ حقينده قاضى، رديس، خطيب، علما و بؤتون معتمد آداملار طرفيندن ايمضا ائيلميش بير آرايش گتيرسين. دؤرد آي زحمتدن سونرا من همين آرايشى آليب امير ابوالسوارين قارشيسينا قويدوم. اوخويوب گؤلدو و دئدى: "من اوزوم بيلميرم كي، سنين كيمي آدامدان يالان چيخماز، خصوصيله، منيم يانيمدا، لاكين ائله ده دوغرو دانيشماق لازم دئييل كي، اينانديرماق اوچون دؤرد آي زحمت چكيپ ايكي يوز معتبر آدامين ايمضاسى ايله سند حاضرلاياسان !"

- ۱-اميرابوالسوار، ابولسوار شاوور ابن فضل ابن محمد ابن شداد ۴۶۸-۳۴۰-جى ە.ق ايللرده پايتاخت گنجه اولماقلا آرائى ايداره ائدن ۸-جى شدادى حكمدارىدير.
- ۲-گرگان، ايرانين گلستان استانى نين و گرگان شهربانينين مركزىدير.

هارون الرشيددين يوخوسو

بیر دفعه هارون الرشید^۱ یوخودا گؤرور کی، بۆتۆن دیشلری تۆکولوبدور. سحری یوخویوزانی چاغیریب سوروشور: "بو یوخونون معناسی نه دیر؟" یوخویوزان دئییر: "امیرالمومنین ین عۆمرو اوزون اولسون، بۆتۆن قوهوم-اقربان سندن قاباق اۆله جک، بئله کی، هئچ کس قالماياجاقدير". هارون الرشید دئییر: "بو یوخویوزانا یوز چوبوق وورون، او بئله بیر آغیر خبری نه اۆچۆن منیم اۆزۆمه دئدی، بۆتۆن قوهوم-قارداشیم مندن قاباق اۆله جکسه، اوندا من کیمه لازمام؟!"

امر ائتدی، باشقا یوخویوزانی چاغیردیلار، یوخونو اونا دانیشدی. یوخویوزان دئدی: "امیرالمومنین گۆردۆیۆ بو یوخو گۆستریر کی، امیرالمومنین بۆتۆن قوهوم-اقرباسیندان چوخ یاشایاجاقدير".

هارون الرشید دئدی: "عقلین حۆکمو عینی دیر، تعبیر همین تعبیردیر، لاکین عباره لرده بۆیوک فرق واردیر". امر ائتدی، هاماں کیشییه یوز دینار وئرسینلر .

۱-هارون الرشید(۱۹۳-۱۴۹ ه.ق) – ۵ جی عباسی خلیفه سی.

علوی گنج و زنجان پیری

دئییرلر کی، "صاحب"^۱ ین دورونده زنگاندا (زنجان)^۲ بیر قوجا وار ایدی. بو قوجا آدلی-سانلی شافعی صاحبه لریندن ایدی. اۆزو دین خادیمی، مفتی، وایز اولماقلا قاضی یانیندا موشاویرلیک ده انده ردی. زنگان رئیسی نین ده علوی (یعنی علی علیه السلام نسلیندن اولان) بیر اوغلو وار ایدی، او دا واعظ و قاضی یانیندا موشاویر ایدی. بونلار هر ایکسی همیشه بیر-بیرینی

ايفشا ائدر و منبردن بير-بيريئه آغير سؤزلر دئيه رديلر. بير گون بو علوى منبردن همان قوجانى كافير "آدلانديردي. خبرى قوجايا چاتديرديلار، او دا منبردن همان جواني حرامزاده" آدلانديردي. بو خبرى ده علوى يه چاتديرديلار. برک اوزوندن چيخدى، تئز يئرلندن قالخيب رى^۳ شهرينه، صاحبين يانينا گئتدى، همان قوجادان شيكايت ائديب آغلادى و دئدى: „سيزين دؤورونوزده ياراماز كى، پيغمبر اؤولاديني "حرامزاده" آدلانديرسينلار.

صاحبين همين قوجايا آجيغى توتدو، قاصد گؤندريب اونو رى يه چاغيرتديردي. شريعت علماسى و سيدلرله بيرليكه محكمه دوزلديب قوجايا دئدى: "اي شئيخ، سن شافعى اماملارى نين آداملاريندانسان، اوزون ده عاليمس، بير آياغين بورادادير، بير آياغين گوردا، هئچ سنه ياراشارمى، پيغمبر اؤولادينا „حرامزاده" دئيهسن؟ ايندى كى بونو دئييبسن، گرک ثبوت ائده سن، يوخسا سنه شريعتين واجيب بيلديگى انله بير جزا وئره جگم كى، خالق بوندان عبرت آلسين و هئچ كس بئله ادبسيزليک و حرمتسيزليگه جسارت ائتمهسين".

قوجا دئدى: "سؤزومون دوغرولوغونا ثبوتوم همين علوى نين اوزودور، اونون اوچون اونون اوزوندن داها اينانديريجى ثبوت اولاييلمز. لاکين منيم سؤزومه گؤره، او، حلال زاده و تميزدير، اؤز سؤزونه گؤره ايسه حرامزادهدير".

صاحب دئدى: "بونو نئجه ثبوت ائده بيلرسن؟"

قوجا دئدى: "بوتون زنگان بيلير كى، اونون آناسينين كبينيني آتاسينا من كسميشم، او ايسه منى منبردن كافير آدلانديرميشدير. اگر او بو سؤزو اؤره كدن دئييرسه، او زامان كافيرين كسديگى كبين حرامدير، بو حالدا، اونون اؤز دئديگينه گؤره، او، حرامزادهدير. يوخ، اگر اؤره كدن

دئميرسه، دئمهلى يالانچيدير، اونا تنبئه لازمدير". سونرا قوجا علاوه ائتدى: „هر حالدا يا يالانچيدير، يا حرامزاده. پيغمبر اوولادى ايسه يالانچى اولماليدير، نئجه ايسته بيرسينيز، اونا ائله ده آدلانديرين، شبهه سيزكى، بو ايكيسيندن بيريسينى قبول ائتمك لازم گلهجك." او جاوان برک توتولدو، هئچ بير جاواب تاپا بيلمهدى. بو سؤزو فيكىرلشمه ييب دئدىكى اوچون آغريسىنى چكىدى .

۱-صاحب،آل بويه نين مشهور وزيرى اسماعيل بن عباد،او عرب ادبياتى ساحه سينده ده بيليك لى اولوب شاعيرلرى و يازارلارى تشويق ائده ردى.۳۸۵ جى ۵.ق ايلينده دنياسينى دگيشيب.

۲-زنجان،ايرانين شمالغريبينده،زنجان اوستانى نين مركزى دير.

۳-رى، ايرانين قديم تاريخى شهرى، رى شهيستانينين مركزى.

گنج و بئلى بۆكۆلمۆش قوجا

انشيتيميشم، يوز ياشلى بير قوجا وارميش، بئلى بۆكۆلمۆش ، قدى كمان تك اگيلميش، عصايا تكيه اندرك گزيرميش. بير جاوان اونا اله سالماق اوچون دئيير: "اي شئيخ، بو كمانى نئجه يه آلييسان، دئ، من ده آليم".

قوجا دئيير: "اگر عؤمرون اولسا، صبر ائتسن، اونا سنه پولسوز باغيشلايارلار،اؤزون ايسته مه سن ده."

قوجا حاجب

آتامین حاجب^۱ لری ایچریسینده بیر حاجب وار ایدی، اونا کامیل حاجب دئییه ردیلر. یاشی هشتادی کئچمیش بیر قوجا ایدی، آت آلاق ایسته بیردی. مهتر^۲ اونا بیر جنس آت گتیردی، رنگی گۆزل، اۆزو کۆک، الی-آیاغی دۆز ایدی. حاجب آتی گۆردوکده بگندی، قیمتلشدیلر، لاکین دیشلرینه باخدیقدا، قوجا اولدوغونو بیلدی، آلمادی، باشقا بیرسی آلدی. من اونا دئدیم: "ای حاجب، فلانکس آلان آتی سن نه اۆچۆن آلمادین؟" دئدی: "او، جاوان بیر آدامدیر، قوجالیقدان خبری یوخدور، او آت ایسه ظاهراً گۆزلدیر، اگر ائله آدام بئله بیر آتا وورولورسا، عذرلو حساب ائدیله بیلر. لاکین منیم قوجالیق عذاب و ادیتیندن خبریم وار، قوجالیغین نه اولدوغونو بیلیرم، قوجا آت آلسام، بو منیم اۆچۆن عذرلو ساییلماز."

۱-حاجب،اسکی سارایلاردا پرده دار و سلطانا ان یاخین شخص ایدی.

۲-مهتر،آتلاری تربیه ائده ن شخص

قوناغین لوغمالارینی سایمازلار

ائشیتیمیشم، دئییرلر کی، بیر دفعه صاحب عبّاد اۆز ندیملری و یاخین آداملاری ایله بیرلیکده چۆرک یئییرمیش. اوراداکیلاردان بیرى کاسادان بیر تیکه گۆتورور. اوندا تۆک وار ایمیش. صاحب گۆروب دئییر: "تۆکۆ تیکهندن گۆتور."

او آدام تیکهسینی یئره قویوب، دوروب گئدیر. صاحب امر ائدیر، اونو گئری قایتاریرلار.

صاحب سوروشور: "فلانکس، نه اۆچۆن چۆرگی یئمیه میش سفره دن قالخدین؟"

او آدام دئير: "تۆكۆ تيكهمده سئچن بير آدامين چۆرگيني يئمگي اۆزومه لايق بيلمه ديم".
صاحب او سۆزدن برک اوتانير .

املاکيني مصادره دن قورتاردی

بئله انشيتيمشم كي، ابن مقله^۱ بصره^۲ نين ديوان ايشلريني "نصر ابن منصور تميمي" آدلى
شخصه تاپشيرير. بير ايل كئچديكن سونرا گئري چاغيريب اوندان حئسابات طلب ائدير. او،
چوخ دولتلى بير آدام ايدى و اونون دولتينده خليفه نين گۆزو وار ايدى. حساب وئرديكده اونون
آياغيندا چوخلو مال قالدیغی آشكارا چيخير. ابن مقله دئير: "يا بو مالى اوده، يا زيندانا گئت".
نصر دئير: "يا مولانا، منيم ماليم وار، لاکين بورادا دئييل، بير آي منه آمان وئر. بو قدر مال
اۆچۆن حبس خانايلا گنتمك منه ياراشماز ."

ابن مقله بيليردى كي، او كيشينين بو قدر مالى وئرمگه امكانى واردير و دوغرو سؤيله بير،
اونا گۆره دئير: "اميرالمومنيندن امر يوخدور و سن بو ماللارى وئرمه يينجه باشقا يئره گنده
بيلمزسن، هله ليك بورادا، منيم سارايمدا حجره لرین بيرينده اوتور، بو بير آي منيم قوناغيم
اول".

نصر دئير: «امرينه راضييام". سونرا ابن مقله نين سارايندا محبوس كيى قالير. تصادفاً
رمضان آيينين اولى ايميش. آخشام اولاندا ابن مقله دئير: "فلانكسى گتيرين، بيزيمله اوروجونو
آچسين".

خلاصه، نصر بۆتۆن رمضان آیینی اونون یانیندا افطار ائدیر. ائله کی اوروجلوق بایرامی قورتاریر و بیر نچه گون کئچیر، ابن مقله خبر گؤندریرکی، "مالین گتیریلمه سینی یوبادیرلار، نه تدبیر گؤرک؟"

نصر دئییر: "من قیزیل لاری وئرمیشم".

ابن مقله دئییر: "کیمه وئریسن؟"

نصر دئییر: "سنه وئرمیشم".

ابن مقله تعجب ائدیپ دئییر: "آ کیشی، سن قیزیلی کیمه وئریسن؟" نصر دئییر: "من قیزیل وئرمه میشم، لاکین بیر آی سنین چورگینی یئمیشم، تام بیر آی سنین چورگینله اوروج آجیب، قوناغین اولموشام. ایندی مندن قیزیل ایسته بیرسن. بس منیم زحمت حاقیم نجه اولسون؟".

ابن مقله گولوب دئییر: "قبضینی آل و سالاماتلیقلا گنت، من او مالی سنه دیش مزدو^۳ وئردیم، سنین عوضینه او قیزیلی من اوزوم قویارام".

بئله لیکله، نصر مالینی مصادره اولونماقدان خلاص ائتدی .

۱- ابن مقله (۲۷۲-۳۲۸ ه.ق)، عباسی خلیفه لریندن اوچونون وزیر ی اولموش، سونوندا ایسه وظیفه دن قوولوب، حبسه آتیلدی و بیر چوخ اشکنجه لره دؤزدوکدن سونرا دنیاسینی دگیشدی. او خطاطلیق صنعتینده استادایدی.

۲- بصره، عراق ین ان اسکی و مهم شهرلریندن بیر ی دیر.

۳- دیش مزدو، یوخسوللار و فقیرلره قوللوقدان سونرا اونلارا بخش اولونان پول و ...

سوچلونو غفو ائتمک و قوناق حقى

ائشيتيميشم، بير دفعه خليفه معتصم^۱ اؤز قارشيسيندا بير گناهكارين بوينونون وورولماسيني امر اندير. او كيشى دئيير: "يا اميرالمومنين، او بؤيوك الله خاطرينه منه بير ايچيم سو وئريب قوناق، ائدين، يامان سوسوزام، سونرا نه ايسته بيرسينيز، اونو دا ائدين".

معتصم آند خاطرينه امر اندير اونا سو وئرسينلر. او كيشى سويو ايچديكن سونرا عرب عادتينه گؤره دئيير: "يا اميرالمومنين، الله سنين پاييني آرتيق ائله سين، من بو بير ايچيم سو ايله سنين قوناغين اولدوم، ايندى ايسه اينسانلىق نامينه قوناغى اولدورمز، منى اولدورمه، باغيشلاكى، سنين الينله توبه ائتميش اولوم". معتصم دئيير: "دوغرو دئييرسن، قوناغين حاقي بؤيوكدور، سنى باغيشلاديم، بوندان سونرا بير داها خطا ائتمه، چونكى سنه ده قوناق اولماق حاقينى يئرینه يئتيرمك واجيبدير".

۱-معتصم،المعتصم بالله،۸ جى عباسى خليفه.۲۲۷-۲۱۸ جى ايللرده خليفه اولموشدور.

پيغمبرين (ص) قوجا قادينلار ظارافاتى

عائشه نين ائوينده بير قارى وار ايدى، بير گون پيغمبردن (ص) سوروشدو: "اى الله ين ائلچيسى، منيم اوزوم بهشته گئدنلرينكى كيمي

دير، يا جهنمه"، يعنى: "من بهشتليگم، يا جهنمليک؟"

دئييرلر اللهين ائلچيسى ظارافات اندردى، لاكين هم ده دوغروسونو دئيه ردى. پيغمبر (ص) ظارافاتيانا قاريا دئيير: "او دنيا دا هنج بير قوجا قادين بهشته اولماياچاق".

قارینین کئفی پوزولور، آغلاماغا باشلايیر. پیغمبر (ص) گۆلرک دئییر: "آغلاما، منیم سۆزوم ده خلاف اوللا بیلمز، دوغرو دئدیم کی، هئچ بیر قوجا بهشتده اولمایاجاق، چونکی قیامت گونو هامی قییردن جاوان قالخاجاق".